

RESUM DE LES TRES PARTS DE L'ODISSEA.

1ª part: La Telemàquia.

Cant I

L'assemblea dels déus es reuneix perquè Odisseu pugui tornar de l'illa de Calipso a Ítaca. Atena, enviada per Zeus, es trasllada a Ítaca sota l'aspecte de Mentes, duc dels tafis, i aconsella a Telèmac, fill d'Odisseu, que vagi a buscar el seu pare, primer a Pilos, a casa de Néstor, i després a Esparta, al palau de Menelau.

Mentrestant, es celebra un banquet dels pretendents aspirants a casar-se amb Penèlope, esposa d'Odisseu, que, instal·lats al palau d'Odisseu i Telèmac, estan acabant amb les riqueses i possessions d'aquests.

Cant II

Telèmac reuneix la assemblea i demana als pretendents que marxin del palau d'Odisseu. Euriclea, única persona que coneix les intencions de Telèmac, dóna a aquest provisions per al viatge i Atena, disfressada ara de Mèntor, un vaixell i la tripulació.

Ja de nit, Telèmac marxa.

Cant III

Telèmac arriba a Pilos acompanyat d'Atena (Mentor). Allà Néstor li explica alguns episodis de la guerra i de la tornada d'alguns combatents, i després l'envia a Esparta acompanyat del seu fill Pisístrat, ja que Menelau fou l'últim en tornar.

Cant IV

Menelau els rep i, després d'explicar-los diverses històries, els diu que Odisseu és a l'illa de Calipso, Ogígia, doncs li ho havia dit l'oracle de Proteu.

Al palau d'Odisseu, conjura dels pretendents per tal d'assassinar Telèmac.

2ª part: Les aventures d'Odisseu.

Cant V

Zeus reuneix la segona assemblea dels déus i, a petició d'Atena i aprofitant que Posidó no és present, envia Hermes a l'illa de Calipso per tal d'alliberar Odisseu. Aquesta obeeix i facilita a Odisseu els estris necessaris per construir-se un rai, però Posidó, contrari a l'heroi a causa de la ceguesa que aquest havia ocasionat al seu fill Polifem, el descobreix i el fa naufragar. Finalment, Leucòtea l'ajuda a arribar sa i estalvi a l'illa dels feacis, Esquèria.

Cant VI

Ajudada per Atena, Nausíca, filla d'Alcínoos, rei dels feacis, es dirigeix cap al riu on troba Odisseu estirat a terra adormit. Atena s'havia aparegut abans a la noia en somnis, dient-li que anés a rentar les seves robes aquell matí, doncs el seu casament s'apropava. Després de les explicacions d'Odisseu, Nausíca, amb gran misericòrdia i hospitalitat, li dóna menjar i roba i li ensenya el camí a palau.

Cant VII

Atena, transformada en nena, ajuda a Odisseu a arribar al palau envoltant-lo d'una boira espessa. Un cop Odisseu entra als jardins de palau es presenta a Arete, esposa d'Alcínous, i també a aquest, però no els revela la seva vertadera identitat. Els demana que li permetin una escorta i un vaixell per poder tornar a la seva pàtria i els explica tots els esdeveniments que li han passat. Alcínous, pensant que és una prova dels deus, accepta la seva petició efusivament.

Cant VIII

Els feacis celebren molts banquets en honor d'Odisseu. En aquestes celebracions, l'aede Domòdoc canta la història d'Afrodita i Hades i la del cavall de Troia i aquestes històries posen l'heroi molt trist. Els feacis obsequien Odisseu amb moltes provisions i Alcínous, que està preocupat per la tristesa del foraster, li pregunta què li passa i Odisseu rebel·la la seva identitat real.

Aquí s'inicia el relat de les seves aventures.

Cant IX

Tornant a casa i a causa del mar, Odisseu i els seus companys van anar a parar al país dels cícons, que van saquejar. Al cap de dos dies van marxar i els vents els van portar al país dels Lotòfags, d'on Odisseu va haver d'arrossegar els seus amics fins a la nau perquè aquests estaven sota els efectes del lotus, i no volien tornar. Després van anar a parar a l'illa dels cíclops, monstres gegants d'un sol ull, on Odisseu, després de perdre dos homes, va enganyar a Polifem, fill de Posidó, i el va deixar cec per tal d'escapar.

Un cop mar endins, Odisseu va explicar a Polifem tota la veritat, i el cíclop, enfadat, va contestar que Posidó, el seu pare, déu del mar, se n'assabentaria i li faria impossible el seu viatge de tornada.

Cant X

Uns dies més tard, Odisseu i els seus companys van arribar a l'illa d'Èol, déu dels vents. Quan marxaven, Èol li regalà l'ordre de pell de bou, amb els vents tancats a dins, però els companys d'Odisseu, pensant-se que dins l'ordre hi havia riquesa, el van obrir i tots els vent s'escaparen. Es formà un huracà que se'ls endugué de nou mar endins.

Van seguir navegant fins arribar a l'illa dels Lestrigons, on el sol no es pon mai i a on van morir nombrosos homes i només es va salvar una embarcació. Tristos, van arribar a l'illa d'Eea, on habitava la maga Circe, filla d'Hèlios, que va transformar la meitat dels homes en porcs, però que més tard els va desencantar.

Al cap d'un any de viure allí, Odisseu i els seus homes van dir a Circe que volien marxar cap a Ítaca. La maga els avisà que abans de tornar havien de passar per l'Hades a demanar consell a l'endeví Tirèsies. Per entrar a l'Hades ha de fer una sèrie de libacions en honor als morts.

Cant XI

Ja al reialme dels morts, Odisseu va veure l'ànima de molta gent: Elpènor, la seva mare, Agamèmnon, Pèlida Aquileu, Petròcle, Antíloc, Aiant... i la de Tirèsies de Tebes, el qual li digué que podria tornar a casa si aconseguia frenar els seus impulsos quan arribés a l'illa de Trinàcia, on trobaria les vaques d'Hèlios. Si no les

toquen podran tornar a Ítaca, però si els fan cap mal, tornarà ell sol, en una nau que no és la seva. També li va explicar que, quan arribés a casa veuria que a la seva esposa li ronden molts pretendents i que els havia de matar. Després va veure a Minos, que administrava justícia als morts, va contemplar el gegant Orió, i a Tici, fill de Gea Augusta, a qui dos voltors li rossegaven el fetge que mai s'acabava, i a Tàntal que també sofria en un llac on no podia veure aigua ni menjar fruits. També va veure Sísif, que sostenia una pedra amb els dos braços que havia de portar a dalt d'un cim, però mai hi arribava.

Cant XII

Retornats a l'illa d'Eea, Circe els va portar menjar i els va informar de com tornar a casa. Primer van trobar les sirenes, dones amb cap humà i cos d'ocell que encantaven als navegants amb dolços cants, que van poder superar gràcies a que Odisseu va posar uns taps de cera a les orelles dels seus companys mentre ell es va lligar fortament al pal major de l'embarcació per poder escoltar el cant sense trobar la perdició. Després van trobar Caribdis, un monstre que engoleix aigua tèrbola, del qual van poder escapar, però Escil·la, un monstre de dotze potes i sis caps espantosos, es va empassar sis dels seus companys.

Quan van arribar a l'illa d'Hèlios, Odisseu va dir als seus amics que no podien tocar cap de les vaques ni les ovelles que eren al camp, ja que eren d'Hèlios, i per tant sagrades. Van passar tot un mes subsistint amb el menjar de Circe i un dia que se'ls va acabar Odisseu va marxar a buscar-ne més. Desesperats, els seus companys el van trair i van matar les vaques per menjar-se-les. Odisseu va pregar a Zeus que el perdonés, però Hèlios digué als déus que si no castigaven Odisseu i els seus homes, aniria a il·luminar els morts.

Estant ja al mig del mar, Zeus envià una gran tempesta que acaba amb la vida de tots menys Odisseu. Va estar errant durant nou dies, fins que va arribar a l'illa d'Ogígia. Allí passà set anys retintut a causa de l'amor que la deessa Calipso sent envers ell, fins que els déus li ordenen que el deixi marxar. Llavors Calipso li ofereix un rai, queviures i roba.

Aquest és el relat de les aventures d'Odisseu.

3ª part: El retorn a Ítaca.

Cant XIII

Alcínous, meravellat del viatge d'Odisseu, el proveeix de béns, riqueses i escorta perquè pugui arribar a Ítaca.

Quan arriben, els feacis el deixen adormit al port i amaguen les seves riqueses perquè ningú no les pugui trobar. Quan marxen els feacis, Posidó converteix en pedra la nau i Alcínous afirma que s'ha complert un dels oracles. Quan es desperta, Odisseu no sap si és a Ítaca, però llavors apareix Atena disfressada de pastor i li diu que aquella terra es Ítaca, l'hi assegura el seu ajut i li dona l'aspecte d'un pidolaire. Atena li diu que vagi a trobar Eumeu, i planegen un pla per la seva venjança.

–3–

Cant XIV

Odisseu va a casa del porquer Eumeu, a qui explica una falsa història sobre ell, i aquest li parla dels problemes que hi ha a palau i del seu amo, que ha mort a terra estranya. Li dona menjar i vi i el tracta molt bé, i el pidolaire, després d'assegurar que Odisseu és viu, explica històries de la guerra de Troia.

Cant XV

Mentrestant, Atena s'apareix a Telèmac en somnis i li diu que s'afanyi a tornar a la seva terra, advertint-lo de

que els pretendents li preparen una emboscada. Abans de marxar, Helena, esposa de Menelau, preveu el retorn d'Odisseu en veure com una àliga s'emporta un ànec.

Cant XVI

Quan arriba a Ítaca acompanyat de Teocliment, un endeví fugitiu d'Argos, es dirigeix cap a la cabana d'Eumeu. Telèmac, estranyat per la presència del pidolaire, ordena a Eumeu que vagi a comunicar la seva arribada a Penèlope. Quan es queden sols pare i fill, Atena torna Odisseu el seu físic normal i per fi es reconeixen. Després planegen junts la venjança contra els pretendents.

A palau, aquests s'assabenten del retorn de Telèmac i del fracàs del seu pla, i parlen de tornar-ho a intentar. Quan Eumeu torna a la seva cabana, Atena a convertit de nou Odisseu en pidolaire.

Cant XVII

Ja al palau, després d'una emotiva trobada amb la seva mare, Telèmac li explica el seu viatge. Odisseu, acompanyat d'Eumeu, arriba a la ciutat i és reconegut pel seu gos, Argos, que mor d'alegria. Odisseu i Eumeu entren a palau i el primer, aguantant els insults i burles d'alguns dels presents, inclòs Antínous, comença a pidolar. Penèlope desitja parlar amb el foraster però ell, a través d'Eumeu, contesta que ho faran més tard.

Cant XVIII

Odisseu es baralla amb un pidolaire anomenat Iros que vol fer-lo fora de palau i quan guanya, tothom el felicita. Atena, dotant-la d'una bellesa especial, incita a Penèlope a mostrar-se als pretendents i la princesa, després de reprendre Telèmac per haver permès que molestessin el foraster, demana regals als pretendents i torna a la seva cambra.

Eurímac i una criada tornen a empenyar Odisseu, i Telèmac fa tornar els pretendents a casa seva. Durant el temps que Odisseu passa al palau pot observar la crueltat dels pretendents i la fidelitat de la seva esposa i alguns dels seus servidors.

Cant XIX

Quan tots han marxat, l'heroi i el seu fill treuen totes les armes que hi ha a la sala i les amaguen a la cambra del tresor. Després, el pidolaire i Penèlope conversen i ella no creu que aquest digui la veritat pel que fa al retorn del seu marit. La princesa li explica tots els seus maldecaps des que el seu marit va marxar a la guerra, l'engany de la tela que teixia durant el dia i desfeia durant la nit i els esforços per mantenir a ratlla els pretendents. Finalitzada la conversa, Penèlope ofereix bany i llit al pidolaire, i una serventa, Euriclea, quan li està rentant els peus, el reconeix per una cicatriu que té a la cama, però la dona li guarda el secret.

-4-

Cant XX

Al matí següent, Euriclea prepara l'últim banquet dels pretendents. Odisseu torna a comprovar la deslleialtat de Melanti, el pastor de cabres, però també la lleialtat de Felanti, cap de bouades. Els pretendents contemplen un presagi que els dissuadeix d'intentar matar Telèmac, una àliga portant entre les garres un colom.

Cant XXI

Inspirada per Atena, Penèlope proposa la prova de tensar l'arc del seu marit i passar una fletxa entre dotze destrals. Tots els intents són inútils i cap d'ells aconsegueix tensar l'arc d'Odisseu. Mentrestant, l'heroi es

descobreix a Eumeu i Felanti i els ordena que, a una senyal seva, tanquin les portes de la cambra i cobreixin les sortides. Finalment Odisseu demana que el deixin provar i, davant l'oposició dels pretendents, supera la prova perfectament.

Cant XXII

Odisseu revela la seva identitat real i, recolzat per Eumeu, Telèmac i Felanti i sota la protecció d'Atena, mata un per un els pretendents. Perdona la vida a l'aede Femi i a l'herald Medont, amagats entre els cadàvers i després fa castigar els servidors que han estat infidels, les serventes i Melanti. Telèmac els fa penjar al pati.

Acabada la matança, Odisseu fa rentar i purificar la gran sala.

Cant XXIII

Euriclea va a donar la notícia de tot el que ha passat a Penèlope, la qual només accepta el seu marit després d'una prova referent a elements íntims dels dos. Fet això, l'heroi explica el viatge a la seva esposa i parlen tota la nit, doncs Atena la fa més llarga.

Cant XXIV

Hermes condueix les ànimes dels pretendents a l'Hades. Allà conviuen amb els herois de Troia.

El dia següent Odisseu i els seus companys van al camp a casa de Laertes, pare de l'heroi, per celebrar el seu retorn i fugir de la venjança dels familiars dels pretendents. Mentrestant, els familiars d'aquests agafen les armes amb intenció de venjar els seus estimats. En arribar a les portes, Odisseu i els seus surten preparats per enfrontar-s'hi. Emprenen la batalla i el pare d'Antínous, Eupites, mor a mans de Laertes, inspirat per Atena. Però la deessa demana consell a Zeus, fa oblidar a tothom les disputes mitjançant una fina pluja i imposa la pau. Així és va establir una llarga pau entre el llinatge d'Odisseu i el poble d'Ítaca.

-5-

PERSONATGES PRINCIPALS DE L'ODISSEA.

Odisseu:

Nascut a Ítaca i rei d'aquesta ciutat, és fill de Laertes i d'Anticlea. És el prototip

d'heroi grec, llegendari, protagonista de la Odissea i un dels principals personatges de la Ilíada. Es casà amb Penèlope, filla del príncep Ícar i de Peribea, i tingueren un fill, Telèmac.

Caracteritzat per la seva astúcia i enginy, se'n mostra com un home audaç, amic

d'estratègies i gran militar. Quan Aquil·les morí, les seves armes van ser per ell. Ell fou el progenitor de la famosa idea de construir el cavall de fusta que decidí la victòria dels grecs a Troia. És el gran protagonista de la Odissea, que porta el seu nom.

El seu nom llatí és Ulisses.

Telèmac:

Fill d'Odisseu i Penèlope, va créixer entre els insults i pretensions dels pretendents que aspiraven la mà de la seva mare, confiats que Odisseu havia mort a la guerra. Telèmac és decidí a cercar notícies del seu pare aconsellat per Atena. Quan va tornar, Telèmac va haver d'escapar de l'intent d'assassinat que li havien preparat els pretendents. Aquest viatge va fer de Telèmac un home, que va evolucionar guanyant astúcia i coratge amb el temps.

Penèlope:

Filla d'Ícar i Peribea, es va casar amb Odisseu i va ser mare de Telèmac. Fou el símbol de l'esposa fidel, bona i discreta, ja que va esperar a el seu home durant els quinze anys que va ser fora, malgrat tots els pretendents que tenia al darrera, atrets per la seva bellesa i riqueses. Es pot dir que Penèlope és l'antítesi perfecte de Clitemnestra, dona d'Agamèmnon, la qual, en la mateixa situació que Penèlope, no va dubtar en esposar-se a Egist i matar el seu marit mitjançant un parany.

Penèlope no trenca cap dels esquemes tradicionals: pràcticament no surt de les seves habitacions, on s'ocupa de les feines de la llar, teixint i administrant tot el que faci falta per als convidats. (Més aviat okupes, en aquest cas.)

Atena:

Filla de Zeus i de la seva primera esposa Metis, Atena va néixer del cap de Zeus, qui es va empassar Metis perquè li havien dit que el net d'ella ocuparia el seu lloc i dominaria el món. De la ferida que Hefest va fer al cap de Zeus un dia que li feia molt mal, sortí Atena, totalment armada, ballant una dansa de guerra.

Atena és la protectora d'Odisseu, que s'ocupa de rendir-li tribut allà on pot i sembla que la preferida de Zeus, doncs no li nega quasi res.

És considerada la deessa de la guerra, de la pau i de les arts femenines en general i els seus atributs són l'ègida, la llança i el casc.

El seu nom llatí és Minerva.

–6–

Alcínous:

Rei dels feacis, habitants de l'illa de Corcira o Esquèria, a la qual Odisseu arriba després d'abandonar l'illa de Calipso, Ogígia. Casat amb Arete, la seva filla, Nausíca, és qui troba Odisseu a la platja. Rei prudent i just, l'acollí com a hoste amb tots els honors, i quedà meravellat per les seves grans aventures. Finalment ajudà el protagonista a tornar a casa, Ítaca.

Posidó:

Fill de Cronos i Rea i germà de Zeus i Hades, Posidó és el déu del mar. També és el marit d'Amfitrite.

Estant a l'illa dels cíclops, Odisseu va haver de deixar cec a Polifem, fill de Posidó, per tal d'escapar amb vida. Per aquesta raó Posidó va determinar que no deixaria tornar Odisseu a casa i que li faria el viatge de tornada impossible.

Posidó viu a les profunditats de l'oceà, en un palau d'or, i d'ell provenen tots els fenòmens marins, siguin o no bons. Els temporals són signe de la ira del déu, a qui, per

aplacar-la se li han d'ofrir les filles dels prínceps com a menjar per als monstres,

L'atribut d'aquest déu és el trident, i els animals consagrats, el dofí, el brau i el cavall.

El deu del mar pels romans era Neptú.

Zeus:

Fill de Cronos i Rea, va arribar al poder després d'haver destronat el seu pare i d'haver vençut els Titans i els Gegants. Restablert l'ordre a l'univers, es va transformar en el seu amo absolut. Zeus és el rei de l'univers, i el seu poder supera en molt el de tots els altres déus junts. No és només pare dels Déus, sinó també pare dels homes i dels seus destins, els quals pesa en una balança d'or. Ell controla el bé i el mal, que reparteix segons convingui.

Tot aquest poder fa que ho vegi i ho sàpiga tot, així que coneix el futur, el qual revela en els somnis, en els fenòmens celestials, en el vol dels ocells, etc. Zeus és molt aficionat a tenir relacions tant amb deesses com amb mortals, deixant fills seus (semidéus)

Li foren consagrades les alzines i els seus símbols són el llampec, l'àguila i el ceptre.

El seu nom llatí és Júpiter.

Calipso:

Calipso és una de les Atlàntides, filles d'Atlant. Enamorada d'Odisseu des que aquest va anar a parar a l'illa on ella habitava, Ogígia, aquesta nimfa va arribar a oferir-li la immortalitat per tal de fer que l'heroi es quedés a viure amb ella, però tot va ser inútil ja que, durant el set anys que Odisseu va romandre apressat a l'illa, cada dia va plorar d'enyorança. Finalment els déus van obligar a la nimfa a deixar-lo marxar.

-7-

DESCRIPCIÓ DELS LLOCS.

L'illa de Calipso:

Situada a la fi del món, Calipso viu en una gran cova rodejada d'una arbreda plena de trèmols, verns i xiprers, els quals són plens d'ocells, òlibes, esparvers i gralles.

Sobre el mur de la cova hi ha una parra plena a vessar de raïms, i al costat, quatre fonts, l'una al costat de l'altre, de les quals brolla una aigua blanca. A l'entorn verdeggen uns prats plens de violes i juliverts.

L'illa dels feacis i el palau d'Alcíous:

Una gran muralla envolta la vila, a cada banda de la qual hi ha un bell port. El pas és estret i les naus de doble arquejat són tretes vora el camí. Al mateix lloc, el gran temple de Posidó que envolta l'àgora, pavimentada amb blocs sodamals enfonsats a terra.

El palau d'Alcíous, amb el llindar de bronze, té una brillantor com de sol i lluna que l'omple totalment. Els murs són de bronze, coronats per un fris blau, els batents que tanquen la casa i l'anella, d'or, i els muntants i tot el sostre, d'argent. També d'aquests materials són els dos gossos esculpits per Hefest que franquegen l'entrada.

Dins, adossats als murs i a banda i banda hi ha unes fileres de setials coberts per estofes.

Dalt d'uns sòcols de pedra bastida, uns efebus d'or s'erigeixen portant a les mans torxes enceses per donar llum. Juntament al pati, un immens hort envoltat d'una tanca on creixen pereres, magraners, pomeres, figueres i oliveres. Hi ha després una vinya i, finalment, verdures de tota mena, en rengles perfectes.

Dintre hi ha dues fonts que no paren de rajar, de les quals els habitants prenen l'aigua.

L'illa d'Eòlia:

És una illa flotant, encerclada tota per un infranquejable mur de bronze, i la roca és extremadament empinada. Èol viu allí amb els seus dotze fills, sis fills i sis filles, casats entre ells. I tot el temps el passen banquetejant amb els dos esposos, doncs tenen deu mil viandes servides.

L'illa de Circe:

Totalment envoltada per mar fins l'infinit, és una illa més aviat de petites dimensions.

Endavant, una plana baixa, garriga, i un bosc del qual sortia el fum que Odisseu va veure des del cim rocallós on es va enfilars.

Al fons d'una vall, en un lloc descobert, es troba l'estatge de Circe, construït amb pedra finament polida i pels voltants hi ha tots els homes que han estat encantats per la deessa,

transformats en lleons i llops salvatges.

–8–

El reialme dels morts:

Per arribar a l'Hades, Odisseu es deixa portar per la Tramuntana. Travessat l'Oceà, arriba al Petit Promontori on es troben els boscos de Persefona, amb uns trèmols esvelts i uns salzes de fruits morts. Després es dirigeix a l'estatge romàntic de l'Hades fins a l'indret on dins l'Aqueront es precipiten les aigües del Piriflegeton i el Cocit, que és un braç de l'Estix. Allà hi ha la Roca on l'heroi ha de fer el sacrifici per tal de parlar amb Tirèsies, com li havia dit Circe.

El país i la ciutat dels cimneris es troben contínuament envoltats de boira i núvols mai travessats per la llum del sol, ni quan s'eleva cap els astres ni quan torna a la terra: una nit perpètua i mortal pesa sobre aquells éssers infortunats.

–9–

EPÍTETS.

Calipso, divina entre dees (pàg. 23)

Zeus, que els núvols aplega (24)

el qui alt retruny (93)

Posidó, el qui la terra té (24)

Ulisses, el tant sofert (25)

Penèlope, la molt discreta (90)

Apol·lo, l'arquer de la fama (343)

L'Aurora, amb dits de rosa (77)

Nausíca, la dels braços blancs (113)

el pacient divinal (107) Atena, la d'ulls clars (28)

raça de déus (48)

COMPARACIONS.

Et vull dir el meu averany, com me'l llancen els immortals dins el cor (pàg. 29)

Serà un penyora meva, tal com els hostes els fan als hostes que estimen (32)

Tal havent dit, partí la dels ulls lluent, Atena: com un ocell se'n volà pels aires (33)

Empunyava una llança de bronze, no pas sol, que dos gossos com dos llampecs el
seguien (38)

Zeus me'n guard, i tots els déus immortals, de permetre que de la vora meva us n'anéssiu al ràpid navili, com de la vora d'un que no té roba, o d'un pobre que manqués d'abrigalls i tapissos bells de la casa i no pogués dormir ben tou, ni ell ni els seus hostes. (60)

* L'Odissea d'Homer, a cura de Carles Riba, Ed. La Magrana, edició en vers.